

STUART HALL...*

Tarihten Geçenler

*Hatice Şule Oğuz***

ISSN: 2148-970X DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2014.1.125136>

Özet

Ölümünün ardından Stuart Hall'dan bahseden bir yazı yazmak aynı zamanda Yeni Sol'dan, Birmingham'dan, İngiliz Kültürel Çalışmaları'ndan, ırkçılıktan, post-kolonyalizmden, direnişten, hegemonyadan, alt-kültürlerden, alımlama çalışmalarından, popüler kültürden, müzakereci okumadan, kimlikten, etnisiteden bahsetmek anlamına geliyor. Grossberg'in de belirttiği gibi, Hall'un çalışmalarında tekil bir konum, ilgi, gelenek ya da metodoloji tanımlamak zordur. Çalışmalarının *çoklu-vurgusu*, kolektif entelektüel çalışmalarla olan bağıyla artar (Grossberg, 2006: 152). Eagleton da bu çoklu-vurguya dikkat çeker: "Hall hem ülkeler arasındaydı hem de kavramsal sistemler arasındaydı, [her bir] doktriner sistemin hataları konusunda duyarlı, kültürde melez olduğu kadar teoride heterodokstu" (Eagleton, 2003: 219). Hall'un yarım asırı aşan akademik üretimini tüm bu uğraklardan ayrı ayrı geçerek ele almak bu yazının fiziki sınırlılıklarını aşacaktır.

Bu çerçevede Hall'un akademik ilgisini iki temel kesişen üzerinden ele almaya çalışacağım: İlk olarak Hall'un Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'yle ilişkisini değerlendireceğim. İkinci kesişen olarak da Gramsci'nin ve özellikle hegemonya kavramının Hall'un yazınındaki belirleyici rolüne değineceğim.

Anahtar terimler: Stuart Hall, Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi, kültür, direniş, hegemonya.

STUART HALL...

Abstract

An attempt to write an article that focuses on Stuart Hall's work following his death requires addressing such issues such as the New Left, Birmingham School, British Cultural Studies, racism, post-colonialism, resistance, hegemony, sub-cultures, reception studies, popular culture, negotiated reading, identity and ethnicity. As Grossberg (2006) notes it is pretty difficult to identify any single position, interest, tradition or methodology in Hall's work. The "multi-emphasis" in his works increases as they become linked with collective intellectual studies (2006: 152). Eagleton also draws attention to this multi-emphasis: "Hall was pitched between conceptual systems as well as countries, alert to the rough edges of any single doctrinal system, as heterodox in theory as he was hybrid in culture" (Eagleton, 2005: 208). Addressing Hall's academic works throughout more than half century with a view to all these moments is beyond the scope of this article.

* Yazının Geliş Tarihi: 19/03/2014. Kabul Ediliş Tarihi: 13/04/2014.

** Dr., Hacettepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İletişim Bilimleri Bölümü. hatices99@gmail.com

In this frame, I take issue with Hall's academic interests in terms of two main intersections: First, I will address Hall's relationship with the Centre for Contemporary Cultural Studies. As a second intersection, I will focus on the decisive role of Gramsci's works and his conceptualization of *hegemony* on Hall's academic-cum-political interests.

Key terms: Stuart Hall, Centre for Contemporary Cultural Studies, culture, resistance, hegemony.

Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi ve Stuart Hall

Britanya entelektüel solu konusunda bir roman yazmaya kalkan biri, konusunun çeşitli eğilim ve aşamalarını birbirine bağlayan temsil edici bir hayali kahraman kurguladığında, Stuart Hall'u yeniden yaratmış olduğunu görürdü (Eagleton, 2003: 217).

Politik ve kültürel olguları, aralarındaki ilişkiyi sorunsallaştırarak ele alan çalışmaları Hall'la veya Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'yle birlikte başlatmak tarihsel bir hata olur. 1950'lerde Oxford'da kültürel araştırmalara edebiyat, tarih ve toplum bilim de ilgi duyuyordu. Yine de bu sorunsallaştırmalar Hall ve Kültürel Çalışmalar'la anılır diyebiliriz. Çünkü, Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin, 1964'te Birmingham'da kurulmasıyla "toplumsal ve siyasal angajman ile entelektüel tutkunun bu nadir bağdaşımı on beş yılı aşkın bir süre boyunca etkileyici bir çalışmanın ortaya çıkmasına yol açtı" (Mattelart ve Neveu, 2007: 34).

Mattelart ve Neveu, 1960'lı yıllarda kurumsal olarak tanınan kültürel incelemeleri anlayabilmek için, öncelikle üç kurucu ismin çalışmalarını dikkate almak gerektiğini belirtirler: Hoggart, Williams ve Thompson. Hoggart'ın 1957'de yayımladığı *The Uses of Literacy: Aspects of Working-Class Life (Okuryazarlığın İşlevleri: İşçi Sınıfının Yaşamından Kesitler)* adlı kitabın kültürel incelemeler araştırmacıları için temel kaynak kabul edildiğini söyleyebiliriz. Hoggart, modern iletişim araçlarıyla yayılan kültürün işçi sınıfı içindeki etkisini incelediği çalışmasında, işçilerin gündelik yaşamlarını etnografik bir incelemeyle ortaya koyar ve işçilere yönelik yayınların gündelik hayatlarıyla nasıl iç içe geçtiğini analiz eder. Hoggart, bu çalışmasından yola çıkarak, *kültür endüstrisinin* etkisinin iddia edildiği kadar geniş ve derin olmadığını savunur. Bu durumun bilincine varılabilmesi için halk sınıflarının yaşamıyla sürekli bir temasın sağlanmasının yeterli olduğunu ileri sürerken Hoggart, aynı zamanda sosyal bilimlerin uzun zamandır ihtiyaç duyduğu yeni kavrayışların ya da başka bir ifadeyle farklı bir anlama çabasının sinyallerini de verir. Kurucu isimlerden diğer ikisi olan Thompson ve Williams'ın çalışmalarında

vurgulanan, kültürü ekonomiye bağlı bir değişken yapan analizlerin eleştirisi ve bu analizleri aşma arzusu, Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin hem Marksizme bağlı hem de bu çözümlene çerçevesinin çıkmazlarıyla (Thompson'un ifadesiyle Marksizmin, antropologların *değer sistemi* dedikleri alandaki sessizliğiyle) yüzleşen sorgulama pratiklerinin öncülleri olarak okunabilir. Thompson ve Williams, çalışmalarında, bu indirgemeci yaklaşımla hesaplaşırken ortaya koydukları kültür ve ekonomi arasındaki etkileşimden hareketle inşa ettikleri tarih yaklaşımlarında toplumsal mücadelelerle kapitalist sistemin belirlediği düzene karşı direniş kavramını öne çıkarırlar (2007).

The Guardian, 10 Şubat 2014 (Fotoğraf: Eamonn McCabe).

1968'den 1979'a kadar Merkez'in yöneticiliğini yapan ve dördüncü kurucu isim olan Hall, MacCabe'le yaptığı söyleşide kendi kültürüne ilişkin anlama çabasının kendisini nasıl kültürel çalışmalara yönelttiğini şu şekilde ifade ediyor:

Bu, insanın askıya alabileceği bir soru değil. İnsan [kültürle olan] ilişkisini daha iyi anlıyor ve bu her zaman epeyce sıkıntılı bir ilişki oluyor. İnsan kültürün neye benzediğini ve bu yeni diasporik durumda neye benzeyeceğini daha iyi anlıyor. Benim için kültürel çalışmaların başlangıcı buydu (2007: 13).

Hall, akademik ilgisini, kendi etnisitesine, kimliğine, kültürel aidiyetlerine, cinsiyetine ilişkin sorgulamalarından üreten bir kuramcı. Kendi ifadesiyle kültür çalışmalarına yönelik artan ilgisinin temelinde Jamaika kültürüyle ilişkisinin ne olduğunu ve Jamaika kültürünün ne olduğunu anlama çabası yatar (Hall, 2007). Buradan yola çıkarak, Hall'un akademik üretiminin deneyimlerinden temellendiğini söyleyebiliriz. Ancak, Hall'un kavramsallaştırmalarının ve sorunsallaştırmalarının sadece diaspora ve etnisiteyle sınırlandırılmayacağı şüphe götürmez.

Eagleton'ın ifadesiyle “soldaki stratejik entelektüelin parlak bir örneği, müdahaleci bir kuramcı, daha muğlak alanlarda uçan Frankfurtçu ya da post-yapısal teoriyi, oy verme kalıpları ve görsel (televize) tahayyül, ırkçılık ve gençlik kültürleri gibi güncel konulara bağlayan bir arabulucu ve iletişimci” (2003: 220) olan Hall'un çalışmaları sadece Merkez'de yürütülen araştırmaları değil, çok daha geniş çevrelerde yürütülen kültürel olana ve toplumsala ilişkin birçok tartışma ve araştırmayı şekillendirmiştir.

On yılı aşkın süre yöneticiliğini yaptığı Merkez'e, Hall'un en önemli katkısının yerleştirmeye çalıştığı disiplinlerarası yaklaşım olduğunu söyleyebiliriz. Hall, Kültürel Çalışmalar içerisinde nasıl bir yaklaşım tesis etmeye çalıştıklarını ve bu çaba içerisinde üstlendikleri entelektüel misyonu şu şekilde anlatır:

Marx'ı, Gramsci'yi, Max Weber'i, Alman İdealistlerini, Lukacs'ı okuyorduk çünkü kültür ve toplum arasındaki ilişkiyi nasıl teorize edeceğimizi anlamak istiyorduk. (...) Bu nedenle tarihten, dilden, sosyolojiden, bazı bağlamlarda siyasetten, edebiyattan ve az sayıda sanattan öğrencileri işe aldık. (...) Peki, kültüre ilişkin sorularımızın devamlılığını nasıl sağlayacaktık? Disiplin nedir? Bizim bir disiplinimiz yoktu, onu inşa etmek zorundaydık. (...) Bunu, tez yazmak zorunda olan öğrencilerimiz için de yapmak zorundaydık. X'le ilişkisinde televizyonun yerini nasıl anlayabiliriz? Bu nedenle seminerler, çalışma grupları düzenledik. Yeni bir çalışma alanımız vardı ve öğrencilere bu alanı daha sistemli ve dikkatli bir şekilde araştırmaları için olanak sağlamak zorundaydık. (...) Fakat tezlerin desteklenmesi için öğrencilerin diğerleriyle konuşmaları ve araştırmalarının problemlerini ve deneyimlerini paylaştıkları seminerler almak zorundaydılar. (...) Neden böyle bir form ortaya çıktı? (...) Çünkü bu fikirlere ulaşılabilirliği yaygınlaştırmayı vaat etmiştik. Bir keresinde ifade ettiğim gibi, düşlerimizde organik entelektüellerdik ama bağlantılanabileceğimiz bir parti yoktu (2007: 22-23).

Kültürel Çalışmalar'ın kavramsallaştırmalarına verilen referansların yaygınlığının nedenlerinin ise—kurucu isimlerinin katkıları çerçevesinde—deneyimle konuşan çok-vurgulu teorik yaklaşımları, disiplinlerarası bilim anlayışları ve kendilerine biçtikleri entelektüel misyon olduğunu söyleyebiliriz. Kültürel Çalışmalar Merkezi, 1979 yılında Hall'un ayrılışının ardından, 1980'ler boyunca bağımsız olarak varlığını sürdürmek konusunda gitgide daha fazla mücadele vermek zorunda kaldı ve 1980'lerin sonunda lisans düzeyinde eğitim veren bir Kültürel Çalışmalar departmanı haline geldi. Bu, Merkez'in araştırmalarının doğası ve kapasitesi üzerinde dramatik bir etki yarattı. 2002 yılında Birmingham Üniversitesi, çalışmalarının değerinin düştüğü gerekçesine dayanarak Merkez'in kapanması yönünde tartışmalı bir karar verdi (Procter, 2004: 36).

“Kültürel Meseleler Kaçınılmaz Bir Şekilde Politikdir”

Hall, 1964 yılında Richard Hoggart’ın davetiyle Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi’nde çalışmaya başlamadan önce, Merkez’in önemli isimlerinden Thompson ve Williams’la Yeni Sol çevresinden tanışıyorlardı. Helen Davis’in *Understanding Stuart Hall (Stuart Hall’u Anlamak)* (2004) başlıklı kitabında ifade ettiği gibi Yeni Sol, sosyalistlerin, komünistlerin ve diğer aktivist solcuların karşı karşıya kaldıkları ve gittikçe derinleşen bunalımlara bir cevap olarak oluştu. Dönemin gelişmeleri Hall’un, Thompson’ın, Williams’ın ve diğerlerinin savaş sonrası dönemi köklü bir şekilde yeniden değerlendirmelerine neden oldu. Bu yeniden değerlendirme, sosyalizmin modern dünyada nasıl işleyebileceği, ulusal ve uluslararası politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkan yeni özne konumlarının ne olduğu, dönemin büyük değişikliklerinin ortasında İngiliz İşçi Partisi’nin rolünün ve işlevinin ne olduğuna ilişkin sorular etrafında yapılıyordu. “İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneği, bir toplumsal teori olarak Marksizmin İngiliz toplumunun toplumsal ve ekonomik koşullarında bir değişiklik üretmeye oldukça yetenekli olduğu varsayımı üzerinde işleyen siyasal bir söylem (...) tarafından yaratılan ve ayakta tutulan bir düşünsel iklimden doğmuştur” (Hardt, 2005: 55). Bu bağlamda, odağı her ne kadar İngiltere olsa da Yeni Sol, düşüncelerini, teorilerini, örneklerini geniş bir bakış açısı yelpazesinin içinden üreten enternasyonalistlerin oluşuyordu.

Böylesi bir deneyimden gelen Hall, kültürün, tarafları için hiçbir garantisi olmayan, süregiden bir mücadele olduğunu ileri sürerken, yalın bir şekilde kavranabilecek ya da çalışılabilir bir olgudan ziyade güç ilişkilerinin hem tesis edildiği hem de potansiyel olarak sarsıldığı toplumsal olayların ve müdahalenin eleştirel bir mevzisi olarak görür (Procter, 2004: 1-2). Hall, kültürel olanın kaçınılmaz şekilde politik olduğunu ileri sürerken, sadece kültürü yeniden sorunsallaştırmaz, neyi politik olarak tanımladığımızı da tekrar sorgular. Bu sorgu, bir yandan kültüre ilişkin indirgemeci açıklamaları aşmayı, öte yandan kültürün içinde barındırdığı hegemonik mücadeleleri ve direniş gücünü anlayabilmeyi ve ortaya koyabilmeyi amaçlar. Bu amaç doğrultusunda, Hall’un yazınında politik olanın çerçevesi, sıradan insanın gündelik deneyimini kapsayacak şekilde genişler. Kurucu isimlerinin yukarıda belirttiğim yazınlarına baktığımızda, sokağa, gündelik hayata ve sıradan insanın deneyimine duyarsız bir sosyal bilimin en başından beri Merkez’in temel eleştirilerinden birisi olduğunu söyleyebiliriz. Hall’un yazınında da neyi politik olarak tanımladığı bu eleştirel yaklaşımla dolaylıdır. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri, Hall’un popüler kültür sorunsallaştırmasında karşımıza çıkar. Hall’a

göre popüler kültürün tüketicisi olan sıradan insanın, bu kültürel ürünlerle ne yaptığı politik bir sorudur; çünkü popüler kültür basitçe ekonomik alt yapının bir yansıması değil “toplumun kurucu öğelerinden birisidir” (Procter, 2004: 18) ve bu bağlamda hegemonik mücadeleyi içerir.

Hall’un tartışmasındaki mantığı takip edecek olursak politik olanın popüler kültürden ayrılamaz olduğu ve popüler kültürün politik tartışmada ikincil değil merkezi konumda olduğu sonucuna varırız. (...) Daha önemlisi, ekonomik alt yapı tarafından önceden belirlenmediği ya da garanti edilmediğine göre popüler kültürün anlamı ve işlevi kültürel müdahale dolayısıyla müzakere edilebilir ve yeniden yapılandırılabilir (Procter, 2004: 18).

Kültürü hem kişisel hem de akademik ilgisinin odağına yerleştirmesi nedeniyle Hall için, kavrama ilişkin belirlenimci ve indirgemeci yaklaşımları aşma çabası kaçınılmaz görünüyordu. “Arada kalmışlığı, kültürel sorunların daha çok farkında olması anlamına geliyordu, bu da onu indirgemeci Marksizmle çatışmaya soktu” (Eagleton, 2033: 220). Sadece Hall’un çalışmalarında değil, Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi’nde yürütülen çalışmalara da içkin olan bu çatışma nedeniyle, her ne kadar politik olanın “ciddiyeti”ni azaltmakla itham edilseler de ortaya koydukları tartışmalarda kültürel olana, sıradan olana, kimliğe, etnisiteye, toplumsal cinsiyete dair olana hak ettiği politik değeri vermeyi önceliyorlardı. Hall’un ifadesiyle, “Marx’ın hiç söz etmediği ya da anlamış görünmediği kültür, ideoloji, dil ve simgesel olan gibi bazı meseleler” Kültürel Çalışmalar’ın “ayrıcıklı konularıydı” (Hall, 2008: 89). Başka bir deyişle, *sorunlar* değiştiği için değil, çözümler için yeni bakış açılarına ihtiyaç duyulduğu için Ortodoks Marksizmle yüzleşmek gerekiyordu. Hall’e göre, Marksizm baskıyı anlıyordu, emperyalizmi de az çok anlıyordu. Ama Marksizm kültürü anlamıyordu.

Hall (2007), Marksizmi ideolojiye ilişkin indirgemeci ve sınıf merkezli bir yaklaşıma sahip olmakla eleştirirken ne ideolojiyi ne de sınıfı reddeder; sadece kültürün daha geniş olan nüfuz alanının böyle indirgemeci bir yaklaşımla açıklanamayacağını düşündüğünü vurgular. Bu bağlamda Hall, politikanın daha geniş olan kültüre içkin olduğunu ve bunun kendisinin de politik olduğunu ileri sürer.

Kültür, kimlik ve gündelik hayatın politik olgular olduğunu ileri sürerken Hall, Gramsci’nin hegemonya kavramsallaştırmasından beslenir. Bu bağlamda Gramsci, Hall’un (kendi ifadesiyle) politika hakkındaki düşüncesini dönüştüren kişidir (Hall, 1987). Oysa Eagleton, Hall’u sadece kendi çalışmalarında değil, özellikle yöneticiliğini yaptığı dönemde

Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin akademik ilgi ve üretimlerinde de önemli rol oynayan *hegemonyayı* kavramsallaştıran Gramsci'yi yanlış okuduğu yönünde eleştirir:

Gerçek hayattaki Gramsci 1920'de İtalyan işçilerini silahlandırmış, Kızıl Muhafızları ve fabrika konseylerini örgütlemişti. Faşizmi yenmek üzere birleşik cephe kuran bir Komünist Parti şefiydi ve bir süreliğine Sovyet Stalinistlerinin çizgisini desteklemişti. Kültür araştırmacılarınca imal edilen hayalî Gramsci ise, sanki söylem kuramı uzmanı Londralı politeknik hocalarının Sardinyalı karşılığı; çoğulcu politikaya inanan aydınlanmacı düşüncelere sahip ve otomobil işçilerinden çok gösterenlerin örgütlenmesiyle ilgilenen bir aydın. Hall'un kendi sloganlarından biriyle tanımlanırsa (...) bir 'garantisiz Marksizm' taraftarı (Eagleton, 2003: 223).

Her ne kadar Eagleton'ın bu eleştirisi biraz abartılı olsa da, Kültürel Çalışmalar'ın içinde Gramsci'nin, *garantisiz Marksizm taraftarı* olarak kabul edildiği doğrudur. Hall'un çalışmalarındaki birleştirici olgu olduğunu ileri sürebileceğimiz *hegemonya* kavramı, en temelde, kültüre ilişkin eleştirel sorunsallaştırmalarda Marksizmin alt-yapının üst-yapıyı belirlediği yönündeki determinist yaklaşımını ve kültürün sınıf mücadelesinin basitçe bir propaganda aracı olduğu yönündeki varsayımını aşmayı sağladığı için önemlidir. Çünkü Hall'un ve Kültürel Çalışmalar'ın yaptığı, bu determinist yaklaşımın kavramlarının karşıtlarını veya olumsuzlamalarını üretmek değildi, bu kavramsallaştırmaların tamlayanlarına ve daha ötesine dikkat çekmekti:

İndirgemecilik tamamen açık bir söylemsel alan olarak reddedilmelidir, toplum adına değil. Temsiliyetin gerçekliği kabul edilmelidir, ama kendisinin ötesinde bir şeyi temsil ettiğinin reddedilmesi pahasına değil. Söylemin yaşamsal önemi vardır, ama onu biçimlendiren tarihî güçlerin de önemi vardır. Dil hiçbir zaman kesin gerçeği yakalayamaz, ama bu onu tümüyle belirsiz olarak görmek demek değildir. Kimlik politikaları kabul edilmelidir, ama sınıf mücadelesini ve maddi üretimi tarihin çöplüğüne atacak bir tarzda değil (Eagleton, 2003: 224).

Özellikle 1970'lerde (Hall'un ifadesiyle *kendi* döneminde) Merkez'in ilgisi, Gramsci'nin kavramsallaştırmaları doğrultusunda bir yön edindi (Hall, 1990: 18). Merkez'in bu ilgi alanı, şüphesiz ki Hall'un akademik ilgilerini takip ediyordu. Hall'un kültürel alanın içinden ürettiği etnisite, kimlik, alt-kültürel gruplar, popüler kültür, müzakereci okuma kavramları, kapitalist sistemin içinde kendine mücadele alanları açan kavramlardır. Hall, bu kavramların dolayısıyla direnişin imkânlılığını sorunsallaştırır ve bu konuda iyimser bir ses tonu taşır. İşte bu noktada, direnişin imkânlılığını ortaya koyarken, kültürel olgulara ilişkin determinist ve indirgemeci

Marksist yaklaşımların aksine, hegemonya kavramının açtığı hareket alanının önemini belirtmek gerekir.

Hegemonya kavramının açtığı bu hareket alanını anlayabilmek için bir kez daha Hall'un popüler kültür sorunsallaştırmasına dönecek olursak, sıradan insanların kitle iletişimi dolayısıyla yayılan kültürel ürünlerle ne yaptıkları sorusuna cevaben, Hall'un ortaya koyduğu kodlama/kodaçımı (*encoding/decoding*) kavramsallaştırması yerinde bir örnek olacaktır. Hall, izleyici çalışmaları bağlamındaki bu kavramsallaştırmasıyla kodlama ve kodaçımı arasındaki asimetrinin olasılığına dikkat çeker. Bu asimetrinin derecesi, kodlayıcı-üretici ve kodaçan-alıcı arasında kurulan asimetrinin derecesine dayanır (Hall, 2005: 119). Başka bir ifadeyle Hall'un tartışmasında kültürel metin, toplumsal gerçeklikten kopuk ya da bağımsız değildir. Bu bağlamda Hall, kodaçımına ilişkin üç varsayımsal konum tanımlar: Egemen-hegemonik okuma, müzakereli okuma ve karşıt okuma (Hall, 2005: 125-127). Bu farklı okuma konumları, anlamın sadece metnin üretim anında ve metnin kodlayıcısının niyetini olduğu gibi aktaracak şekilde sabitlenemeyeceğini ortaya koyar. Toplumsal ve kültürel inşa olarak anlam metnin sadece üretim anında değil, aynı zamanda metnin tüketicisi/okuyucusuyla bulunduğu anda kurulur. Burada söz konusu olan, anlam üzerine verilen hegemonik mücadeledir.

Bu hareket alanı önemlidir, çünkü daha başından ideoloji kavramını, Marksist yorumların sınırlılığından kurtarır. Hall ideoloji kavramsallaştırmasını, Marksist ideoloji kavramsallaştırmasının sorunu olarak tespit ettiği, toplumsal fikirlerin ortaya çıkışının sadece materyalist yaklaşım içerisinden açıklanmasının sorgulanması üzerine kurar:

İhtiyacımız olan, belirli toplumsal oluşumlarda ideolojinin rolünün ne olduğunu anlamak. Böylece mücadeleyi toplumu değiştirmek ve sosyalist dönüşüme yol açabilmek için yönlendirebiliriz. Ben ideoloji derken zihinsel çerçeveleri kastediyorum (diller, kavramlar, kategoriler, imgeler ve temsil sistemleri). Farklı sınıflar ve toplumsal grupların toplumsal işleyişi yorumlamak, tanımlamak, çözmek ve anlaşılır kılmak için harekete geçirdikleri zihinsel çerçeveler (Hall, 2005: 25-26).

İdeolojiye yaklaşımından da anlaşılacağı üzere Hall, kültürel ya da toplumsal herhangi bir homojenlik durumu tanımlamaz; onun yerine, tartışmasını çeşitlilik ve farklılıklar üzerinden yürütür. Bu nedenle, sadece Marx'ı yeniden yorumladığı ve determinizmini eleştirdiği için değil, belirli tarihsel konjonktürler üzerine yoğunlaşan çalışmalarının, bu farklılıkları göz önüne alabilmesi nedeniyle de—ve yine sadece hegemonya kavramıyla değil—Gramsci, Hall'un yazınında önemli yer tutar. Hall, “Gramsci's Relevance for the Study of Race and *Ethnicity*” (*Irk*

ve *Etnisite Üzerine Çalışmalarda Gramsci'nin Yeri*) başlıklı makalesinde, Gramsci'nin kavramlarının kendi referans alanı içinde hâlâ iş görüyor olmasını, O'nun ilgisini Marx'ın olgun kavramlarından belirli tarihsel konjonktürlere yöneltmesiyle açıklar:

Gramsci, 1930'larda İtalya'daki politik durumdan ya da emperyalizm sonrasında Batı'nın sınıf demokrasisinin karmaşıklaşması ve kitle demokrasisine varmasından ya da Avrupa'daki *doğulu* ve *batılı* toplumsal oluşumlar arasındaki özgün farklılıklardan ya da faşizmi ortaya çıkaran güçlere direnebilen politikardan ya da modern kapitalist devletteki gelişmelerle ortaya çıkan yeni politika formlarından bahsetmeye başladığında Marx'ın kavramlarının uyarlanması, geliştirilmesi ve hatta tamamlanması gerektiğini anladı. (...) Gramsci'nin çalışmaları, özellikle 1870 sonrası dönemdeki toplumsal oluşumların politik ve ideolojik yönlerinin analizine mahsus geliştirilen yeni kavram, düşünce ve paradigmanın arasında en uygun ilişkilendi. (...) Politikanın, ideolojinin ve devletin konjonktürel analizleri, farklı siyasal rejimlerin karakterleri, kültürel ve ulusal-popüler meselelerin önemi, farklı toplumsal güçler arasındaki ilişkilerin dengesini değiştirmek bağlamında sivil toplumun rolü gibi oldukça ihmal edilmiş alanlarda Gramsci'nin katkıları oldukça büyüktür (Hall, 2005: 414-415).

Sadece Marksizmi ya da Kültürel Çalışmalar'ı değil genel anlamda eleştirel teoriyi karakterize eden, teoriyle pratik arasında diyalojik bir ilişki kurmak ve bunun sürekliliğini sağlayabilmek, hem Hall'un kendi yazınında hem de Merkez'de tesis etmeye çalıştığı akademik üretim anlayışında öncelikli bir yer tutar. Çünkü kültürel pratikler, kimliğin kurulması, popüler kültürün tüketimi, alt-kültürlerin tarzları, alışkanlıkları, pratikleri, bunların hepsi gündelik hayatın içinde sıradan insanlar tarafından deneyimlenir. Daha önce de belirttiğim gibi Hall'un, tüm bu kavramlarla yürüttüğü tartışmasının izleğini toplumsal ve kültürel olanı anlama çabası belirlerken, tartışmalarının amacını toplumsal değişimin, sırasıyla, imkânlılığını ve nasılına ortaya koyma çabası belirler. Bu nedenle, teoriyle pratik arasındaki ilişkinin teorileri açıklayan ya da destekleyen pratikleri ortaya koymak üzerinden değil; tam tersine pratiğin, gündelik hayat içinde üretilen deneyimin ne ve nasıl olduğunu anlamamızı sağlayacak şekilde kurulması Hall'un ve Kültürel Çalışmalar'ın yazınında hayati önem taşır. Buna bağlı olarak Hall, deneyimi anlayabilmek için onu çerçeveleyen tarihsel konjonktürün dikkatle ve *ciddiyetle* analiz edilmesi gerektiğini vurgular.

Gramsci bu anlamda da Hall'un yanı başındadır. Hall, "Gramsci and Us" (*Gramsci ve Biz*) başlıklı makalesinde şunları aktarır:

Geçen bir anın asla eski formunda geri dönmeyeceği gerçeği bağlamında Gramsci tarihin devrimci karakteriyle karşı karşıya kalır. Bir konjonktür bir kez oluştuğunda artık geriye dönüş yoktur. Tarih vites değiştirir. Mücadele alanı

değişir. Artık yeni bir andasıdır. Konjonktürün disiplinine eşlik etmek zorundasındır. Bu bakış açısı Gramsci'yi özellikle Avrupa faşizmi olmak üzere Sağ'ın hegemonize etme yeteneğiyle yüzleşmek zorunda bıraktı (bu, Gramsci'nin yaklaşımının bize uygunluğunun ana sebeplerinden biridir) (Hall, 1987: 1).

Gramsci'nin bu katkısıyla Hall, iktidar ilişkilerini kültürel olgular üzerinden ele alırken, tüm toplumsal bileşenlerini, tarihsel bağlamını göz önünde bulundurduğu bütünsel bir bakış açısı geliştirir. Böylece Hall, kültürü, kurum ve pratikleriyle analiz ederken, toplumun heterojen yapısı içerisindeki sınıflar, kültürel gruplar ve özneler arasındaki ilişkilenemeyi, bu ilişkilerin nasıl örgütlendiğini ve tarihsel konjonktürünü analize dahil eder.

Sonuç

Hall'un ağırlıklı olarak makale ve denemelerle ortaya koyduğu yazımına baktığımızda, tartışmayı kapatacak tarzda sonuç bölümlerinden kaçındığını görmek mümkün. Bu nedenle ben de ölümünün ardından anısına kaleme almaya çalıştığım bu yazıyı, açık uçlu kısa bir sonuç bölümüyle devam ettirmek istiyorum.

Sosyal bilimlerin metodolojisi üzerine yürütülen tartışmalar, lisansüstü eğitimime başladığım zamanlardan itibaren akademik ilgim olageldi. Daha sonrasında ise doktora tez çalışmamla birlikte, gündelik hayat deneyimlerini de içeren akademik ilgim dolayısıyla akademik hiyerarşinin neyi bilimsel olarak tanımladığı, bilimselliğin sınırlarını neleri dışarıda bırakarak çizdiği konusu kişisel dertlerim arasına girdi.¹ Bu bağlam aynı zamanda, akademik ilgimin mayasını oluşturdu: Deneyimi anlayabilmek. Gündelik hayat içerisindeki deneyimi anlamayı dert edinen bir akademik ilgi, Hall'un çalışmalarını sıkça başvurulan bir uğrak haline getiriyor. Hall'un yazımını okurken, kültürel ve sıradan olanın karmaşık, süregelen ve kendi içinde diyalojik karakterini anlamak mümkün oluyor. Kültürün taşıdığı ve tarafsız bir temelini olmamasından kaynaklanan toplumsal ve ideolojik mücadele alanı potansiyeli, Gramsci'nin özellikle hegemonya kavramsallaştırmasıyla teorik bir temele oturuyor. Apaydın'a göre "[b]u kavramsallaştırma toplumu iktidar ilişkilerinin diyalektik bir alanı, kültürü de bu süregiden ilişkilerin gerçekleştiği alan" (2010: 5) olarak tanımlıyor.

Tam da bu noktada Hall'un ve özellikle O'nun yöneticiliğini yaptığı dönemde Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin, akademinin içinde kurdukları ve sürdürdükleri karşı-hegemonik mücadele deneyimine de değinmek gerektiğini düşünüyorum. Hall'un akademinin yalıtılmış bir uzmanlık alanı olarak inşa edilmesine getirdiği eleştirilerle bağlantılı olarak Çağdaş

Kültürel Çalışmalar Merkezi'nde tesis etmeye çalıştığı kurumsal pratik, bilginin nesnesi ve yöntemselliğine olduğu kadar akademisyenin entelektüel misyonuna ilişkin sorgulayıcı bir mücadeleyi içerir. Bu bağlamda Hall, Kültürel Çalışmalar Merkezi'nde yürüttükleri entelektüel çalışmayla ne yaptıklarını açıklarken, Gramsci'nin Merkez üzerindeki etkisini de bir kez daha görünür kılacak biçimde *organik entelektüel* kavramsallaştırmasına başvurur. Anlamaya çalıştığı bağlamsallıktan kopuk bir akademisyen konumunu reddeden Hall, “kültürel çalışmalarda organik entelektüel üretebilecek bir kurumsal pratik” (Hall, 2008: 92) bulmaya çalıştıklarını ifade eder. Bu çabanın temel itkisini, Edward Said'den ödünç alarak kullandığı *dünyevilik* metaforuyla açıklar:

Burada dünyevilik metaforunun seküler yan anlamları üzerinde değil, kültürel çalışmaların dünyeviliği üzerinde duruyorum. Burada onun “kirliliği” üzerinde duruyorum: başka bir şekilde ifade edebilirsem, semiyotik bir oyunun kirliliği üzerinde. Kültürel çalışmalar projesini anlam, kuram ve metinselliğin temiz havasından daha aşağıdaki pis kokulu bir yere iade etmeye çalışıyorum (Hall, 2008: 88).

Kaynakça

Apaydın, G. E. (2010). Popüler Kültür ve İktidar Sorunu.

<http://www.dapplatform.com/images/populer%20kultur%20ve%20iktidar%20sorunu.pdf>

[Erişim Tarihi: 12.04.2014]

Çelenk, S. (der.) (2008). *İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar*. Ankara: De Ki Basım Yayım.

Davis, H. (2004). *Understanding Stuart Hall*. Londra: Sage Publications.

Eagleton, T. (2005). *Figures of Dissent : Critical Essays on Fish, Spivak, Zêizêek and Others*. Londra: Verso.

Eagleton, T. (2003). *Aykırı Simalar: Fish, Spivak, Zizek ve Başkaları Üzerine Eleştiriler*. Çev. Ayşe Şirin Okyayüz. Ankara: Epos Yayınları.

Grossberg, L. (2006). History, Politics and Postmodernism: Stuart Hall and Cultural Studies. Morley, D. ve Chen, K.H. (der.) içinde. *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*. içinde. Londra: Routledge.

Hall, S. (2008). Kültürel Çalışmalar ve Teorik Mirası. Çelenk, S. (der.) içinde. *İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar*. Ankara: De Ki Basım Yayım.

- Hall, S. (2005). The Problem of Ideology: Marxism Without Guarantees. Morley, D. ve Chen, K. H. (der.) içinde *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*. Londra: Routledge.
- Hall, S. (2005). Gramsci's Relevance for the Study of Race and Ethnicity. Morley, D. ve Chen, K. H. (der.) içinde. *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*. Londra: Routledge.
- Hall, S. (2005). Encoding/Decoding. Hall, S., Hobson, D., Lowe, A. ve Willis, P. (der.) içinde. *Culture, Media, Language. Working Papers in Cultural Studies*. Londra: Routledge.
- Hall, S. vd. (der.) (2005). *Culture, Media, Language. Working Papers in Cultural Studies*. Londra: Routledge.
- Hall, S. (1990). The emergence of cultural studies and the crisis of the humanities. *The Humanities as Social Technology*. 53: 11-23.
- Hall, S. (1987). Gramsci and us. *Marxism Today*. Haziran.
- Hardt, H. (2005). "Eleştirel" in Geri Dönüşü ve Radikal Muhalefetin Meydan Okuyuşu: Eleştirel Teori, Kültürel Çalışmalar ve Amerikan Kitle İletişimi Araştırması. Küçük, M (der.) içinde. *Medya, İktidar, İdeoloji*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Küçük, M. (der.) (2005). *Medya, İktidar, İdeoloji*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MacCabe, C., (2007). An interview with Stuart Hall. *Critical Quarterly*. 50 (1-2): 12-42.
- Mattelart, A. ve Neveu, E. (2007). *Kültürel İncelemelere Giriş*. Çev. Hüsnü Dilli. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Morley, D. ve Chen, K.H. (der.) (2006). *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*. Londra: Routledge.
- Morley, D. ve Schwarz, B. (2014). Stuart Hall obituary, *The Guardian*, 10 Şubat, 14. <http://www.theguardian.com/politics/2014/feb/10/stuart-hall> [Erişim tarihi: 09.06.2014].
- Procter, J. (2004). *Stuart Hall*. Londra: Routledge.

¹ Bkz. Oğuz, H. Ş. (2013). *Kültürlerarası İletişim Bağlamında Sığınmacılık Deneyimi: Gaziantep Örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.